

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 6 dec. 1957

*'s Morgens te 10 uur aangevangen en 's middags voortgezet, Trêveszaal.

Aanwezig: De Minister-President Drees en de Ministers Cals, Helders, Klompé, Luns (alleen de middagvergadering) Mansholt, Samkalden, Staf, Struycken, Suurhoff, Witte en Zijlstra (afwezig zijn de Ministers Algera en Hofstra).

Tevens is aanwezig (bij punt 3) Staatssecretaris Van der Beugel.

Secretaris: J. Middelburg.

3. Buitenlands beleid

e. *De situatie in Indonesië* (Zie notulen MR 29 november 1957, punt 3a.)

Minister *Luns* deelt mede, dat de Amerikaanse Ambassadeur in Djakarta na lang aandringen onzerzijds een bezoek aan Buitenlandse Zaken aldaar heeft gebracht. De Indiase Regering heeft zonder verzoek van onze kant de Indonesische Ambassadeur laten komen. In verschillende Indonesische havens heeft men de Nederlandse schepen, ook andere dan de KPM, belet te vertrekken. Er is een instructie uitgegaan, dat andere Nederlandse schepen niet Indonesische havens moeten aandoen. De Indonesische Secretaris-Generaal van Justitie heeft tegen de Nederlandse Consul-Generaal gezegd, dat de Nederlanders in Indonesië binnen drie dagen moeten vertrekken. De Indonesische Regering heeft misschien de hoop, dat de Nederlandse Regering de diplomatieke betrekkingen zal verbreken. Tegen verbreking onzerzijds pleit, dat dan de eigen verbinding met Indonesië verloren gaat, waartegenover staat, dat vertegenwoordigers van een ander land minder onbehoorlijk behandeld zullen worden. De Engelse Ambassadeur zal een stap in Djakarta doen om de Nederlandse consulaten niet te sluiten. Aan de permanente Vertegenwoordiger bij de NATO, Van Kleffens, is gevraagd met spoed een extra zitting van de NATO-raad bijeen te roepen, waarin het optreden van Indonesië aan de orde kan worden gesteld. Als de Raad niets doet zal de Minister-President dit punt in de komende NATO-bijeenkomst in Parijs in bespreking kunnen brengen. De Ambassadeur in India heeft een beroep op Nehru gedaan om bij de Indonesische Regering op matiging aan te dringen. Na deze vergadering van de Ministerraad verwacht de pers een verklaring van de Nederlandse Regering, o.a. over de evacuatie. Over de te verwachten maatregelen leggen de verschillende Indonesische Ministers vaak tegengestelde verklaringen af. Het onereuze is echter het zwijgen van President Sukarno. De Minister van Buitenlandse Zaken Subandrio, die in Frankrijk is, blijkt in het geheel niet te weten wat er in Indonesië gebeurt. Wat de nota van de Ambtelijke Commissie betreft stelt spreker voor het voorstel te aanvaarden, dat een grotere tonnage wordt gecharterd.

De *Minister-President* is van oordeel, dat allereerst met de Indonesische Regering in verbinding moet worden getreden om te vragen of deze de Nederlandse schepen vasthoudt.

Minister *Luns* merkt op, dat de Indonesiërs geen antwoord geven; hij zal de Indonesische zaakgelastigde Maramis laten komen.

Minister *Staf* merkt omtrent het verbreken van de diplomatieke betrekkingen op, dat het thans de vraag is of de Nederlandse diplomatieke ambtenaren nog wel de belangen van de Nederlanders in Indonesië kunnen behartigen. Zo dit niet het geval is, zal men dit beter door de Britse ambassade kunnen laten doen. Het in beslag nemen van Nederlandse schepen is te beschouwen als roof.

Minister *Luns* deelt mede, dat Hasselman een schriftelijk protest bij Lapien heeft achtergelaten. Er is tussen Nederland en Indonesië in de diplomatieke betrekkingen reeds geruime tijd een vacuüm. Spreker wijst verder op de moeilijkheden ten aanzien van de schepen van de

KPM. Er is een onmogelijke situatie in Indonesië ontstaan, die alleen met de eerste dagen van de Russische revolutie te vergelijken is.

Minister *Klompé* is van oordeel, dat men langzamerhand op het punt gekomen is, waarbij een stap bij de Veiligheidsraad moet worden gedaan, ook als men weet, dat daar niets uitkomt. Voorts zal men ook in ander opzicht scherper moeten reageren door bijv. in de NATO te verklaren, dat Nederland geen behoefte heeft om zijn defensieverplichtingen na te komen, als overhaast 50.000 Nederlanders uit Indonesië geëvacueerd zouden moeten worden zonder dat de NATO solidariteit vertoont.

Minister *Mansholt* merkt op, dat men op het ogenblik niet met een normale Regering in Indonesië te maken heeft, maar met een revolutionaire beweging. Spreker acht dan niet primair de diplomatieke betrekkingen of het al dan niet doen van een beroep op de Veiligheidsraad, maar het eerste punt is dan na te gaan wat de Nederlandse verantwoordelijkheid is ten aanzien van de 50.000 Nederlanders in Indonesië. Het andere is secundair. Het zal zakelijk het beste zijn geen Nederlandse schepen voor de evacuatie uit Indonesië te gebruiken. Aan de Indonesische Regering zal moeten worden gezegd, dat Nederland schepen stuurt zodat de Nederlanders kunnen vertrekken óf naar Nederland óf naar Australië. Naar sprekers mening mag geen dag langer gewacht worden, maar zullen schepen erheen gestuurd moeten worden.

Minister *Samkalden* heeft hetzelfde uitgangspunt, dat de 50.000 Nederlanders primair zijn. Bij de Veiligheidsraad bereikt men niets voor hen. Naar buiten zal moeten worden gezegd, dat de 50.000 Nederlanders voor de Regering primair zijn en dat Indonesië moet medewerken aan een geregeld vertrek van hen. Minister Luns zal aan Maramis moeten mededelen, dat de Nederlandse Regering bereid is te spreken hoe men tot een geordende repatriëring kan geraken. Dit zal alleen kunnen als op een bepaalde medewerking van de Indonesische Regering gerekend kan worden. Alles wat internationaal gedaan wordt moet gebeuren in het licht van het belang dezer mensen. De gezindheid van de Indonesische Regering zal blijken als een buitenlands schip wordt gecharterd, dat ten behoeve van de evacuatie van een aantal Nederlanders naar Java wordt gezonden. Spreker is voorts met Minister Klompé van oordeel, dat in het kader van de NATO duidelijk gezegd moet worden, dat het hier nationale verplichtingen geldt, waardoor Nederland mogelijk exceptieclausules van de NATO zal moeten invoeren.

Minister *Witte* is van oordeel, dat Verkeer en Waterstaat met de rederijen tentatief moet bespreken, dat 20.000 in drie maanden overgebracht zouden moeten worden. Als een noodevacuatie zou moeten plaats vinden, zal men echter heel andere maatregelen moeten nemen, bijv. met behulp van buitenlandse vliegtuigen een pendeldienst op Singapore moeten inrichten.

Minister *Helders* begrijpt van minister Luns, dat niet op korte termijn gerekend kan worden met een wijziging in de Indonesische Regering. Men zal er dan inderdaad van moeten uitgaan, dat men daar komt tot een liquidatie. Spreker is het eens met Minister Luns, dat men thans nog niet verder moet gaan dan het overwegen van een beroep op de VN, maar wel zal het Internationale Rode Kruis ingeschakeld kunnen worden. Als men denkt aan een pendeldienst ligt Nieuw-Guinea ook niet zo ver weg. Biak, Sorong en Manokwari zullen duizend mensen kunnen opvangen, die dan verder met KPM-schepen naar Australië zullen kunnen worden gebracht. Om deze reden is het van belang om Zaken Overzee ook bij de voorbereidende besprekingen te betrekken.

Minister *Suurhoff* meent, dat de Raad het eens is over het uitgangspunt, dat het belang van de 50.000 Nederlanders primair is. Spreker meent, dat in de verklaring van de Nederlandse Regering van 's avonds verlangd moet worden, dat Indonesië overleg pleegt over het vertrek van alle Nederlanders, die vertrekken willen, dus niet alleen over hen, die Indonesië wil loslaten. Spreker is voorst van oordeel, dat de Nederlandse Regering een protest moet laten horen tegen wat in Indonesië gebeurt. Minister *Luns* antwoordt, dat een protest is overhandigd, wat ook in de regeringsverklaring gepubliceerd zal worden.

Minister *Suurhoff* gelooft, dat voorzover de tegenkrachten in Indonesië enige kans zullen kunnen krijgen dit zal berusten op de overweging, dat het belang van Indonesië met dit optreden wordt geschaad.

Minister *Zijlstra* meent ook, dat in de verklaring moet worden gezegd, dat prevaleert de zorg voor wie van de 50.000 uit Indonesië weg willen op de kortst mogelijke termijn. Bij de te nemen stappen zal men dan de vergadering van de NATO en eventueel de Veiligheidsraad kunnen noemen. De Veiligheidsraad wordt wel voor kleinere zaken bijeen geroepen. Het gevaar voor de wereldvrede berust hierop, dat er maar iets behoeft te gebeuren bijv. bij het vervoer van militairen door KPM-schepen. Als men zich moet instellen op de noodzakelijkheid om op korte termijn alle Nederlanders af te voeren, is het overbrengen van 20.000 Nederlanders in drie maanden nauwelijks adequaat. Wat de NATO-vergadering betreft zou gezegd kunnen worden, dat de lasten van deze liquidatie en spoedevacuatie zo zwaar zijn, dat Nederland wat zijn defensiebijdrage betreft zal moeten komen tot een "agonizing reappraisal".

Minister *Klompé* zou de NATO niet op financiële gronden willen benaderen, maar willen zeggen, dat Nederland niet meer daarin kan blijven als de overige NATO-landen niets ten aanzien van deze kwestie willen doen.

Minister *Samkalden* wijst een stap bij de Veiligheidsraad niet af, maar zou dit pas willen doen, nadat de Regering heeft verklaard met de Indonesische Regering over de afvoer van de Nederlandse bevolking te willen spreken en schepen hiertoe naar Djakarta zijn gezonden.

De *Minister-President* is wat de evacuatie betreft van oordeel, dat in Nederland moet worden voorbereid een versnelde geregelde repatriëring, maar ook een noodevacuatie. Wat dit laatste betreft wijst spreker erop, dat tot nu toe praktisch niemand in Indonesië is gemolesteerd, terwijl op de eilanden buiten Java nog weinig is gebeurd. Spreker meent, dat de situatie wel ernstig is, maar dat het nog allerminst zeker is, dat het tot een noodevacuatie zal komen. De voorbereiding van de papieren, die iedereen nodig heeft, zou ook tenminste zes weken duren. Voor de overbrenging is gerekend op het gebruiken van Nederlandse schepen, maar als Indonesië deze vasthoudt en als men niet bereid is te komen tot een redelijk overleg over de repatriëring dan zal aan het Internationale Rode Kruis gevraagd moeten worden deze slachtoffers onder internationale bescherming te nemen. Spreker is het er voorts mede eens, dat van Nederlandse zijde de diplomatieke betrekkingen niet moeten worden opgezegd.

Minister *Luns* is het in het algemeen met het standpunt van de Minister-President eens. Het bijeenroepen van de NATO zal op de Nederlandse bevolking een goede indruk maken en kalmerende invloed op Indonesiërs kunnen hebben, die enerzijds niet meer zo blindelings gesteund worden door de Afro-Aziatische landen en anderzijds zullen zien, dat ook in de westelijke landen de steun wegvalt. Spreker zal aan de Indonesische zaakgelastigde zeggen, dat Indonesië de Nederlandse Regering dwingt ook met onze vrienden samen in het offensief te gaan. In de NATO-bijeenkomst zal Van Kleffens steun van de andere NATO-landen moeten vragen, alsmede de toezegging, dat men niet onmiddellijk op de plaatsen gaat zitten, waarvan de Nederlanders verwijderd worden. Minister *Zijlstra* noemt in dit verband ook de Duitsers.

Minister *Luns* zegt vervolgens, dat het contact met de Indonesische Regering daarom zo moeilijk is, omdat er niet meer van een regeringsbeleid gesproken kan worden; er zijn een aantal Ministers, die verklaringen afleggen, de President, die achter de schermen werkt en de militaire autoriteiten. Spreker voelt ervoor te beginnen met een Nederlands passagiersschip naar Indonesië te zenden. De *Minister-President* zou dit alleen willen doen als zekerheid bestaat, dat het niet in Indonesië in beslag genomen wordt. Minister *Luns* is het daarmee eens. Indonesië schijnt de pretentie te hebben de Nederlanders te kunnen vasthouden, die men nuttig acht.

Minister *Staf* is van oordeel, dat in de NATO-raad gezegd kan worden, dat men geen sympathie meer voor de NATO in Nederland kan verwachten, als men Nederland thans niet steunt. Spreker meent, dat thans nog niet over een beperking van onze financiële inspanning in de NATO gesproken moet worden. De *Minister-President* is het ermee eens, dat dit nu nog niet gezegd wordt.

Minister *Suurhoff* is het eens met de gedachte van de Minister-President om twee soorten evacuatie voor te bereiden, n.l. een versnelde repatriëring in de komende maanden en een noodevacuatie, maar spreker ontraadt om de twee voorbereidingen te noemen. Men zal in de verklaring moeten zeggen, dat Nederland van de Indonesische Regering verlangt overleg te plegen over de regeling van deze repatriëring en anders zal men zich tot het Internationale Rode Kruis moeten wenden. Minister *Witte* is ook van oordeel, dat niet precies moet worden gezegd wat Nederland terzake zal doen.

Minister *Klompé* is van oordeel, dat Nederland een spoedzitting van de Veiligheidsraad moet eisen. Minister *Luns* wijst erop, dat de Regering op het ogenblik nog maar zo weinig feiten voor dit beroep kan noemen.

De *Minister-President* verwacht, dat bij een beroep op de Veiligheidsraad de Indonesiërs hun actie geheel met de Nieuw-Guinea-kwestie zullen verbinden, terwijl Indonesië bovendien weet, dat Rusland zijn veto tegen iedere resolutie zal uitspreken. Spreker gelooft, dat het beter is een beslissing over het doen van een beroep op de Veiligheidsraad even aan te houden; men zal dit in de NATO-bijeenkomst eventueel in het uitzicht kunnen stellen.

Minister *Klompé* acht het onverstandig om met een stap bij de Veiligheidsraad te wachten. Minister *Suurhoff* heeft de neiging Minister *Klompé* bij te vallen; een argument voor deze stap is o.a., dat een Commissie met vier Indonesische Ministers de anti-Nederlandse actie leidt. Minister *Samkalden* is het eens met Minister *Luns*, dat een stap bij de Veiligheidsraad niet moet worden afgewezen, maar spreker zou dit willen vasthaken aan een weigering of een sabotage door de Indonesische Regering van een regeling over de repatriëring.

Minister *Mansholt* is er niet van overtuigd, dat nu reeds een beroep op de Veiligheidsraad moet worden gedaan; behalve de mogelijkheid, dat Indonesië geen medewerking wil verlenen aan de repatriëeringsregeling, zijn er nog tal van andere punten. Als wordt besloten nog geen beroep op de Veiligheidsraad te doen, zal spreker gaarne een papier in de Raad hebben met de argumenten. De *Minister-President* is in beginsel voor een beroep op de Veiligheidsraad, maar acht het beter een en ander in etappes te doen.

Minister *Luns* zal nog dezelfde dag een instructie aan de Nederlandse Vertegenwoordiger bij de VN, Schuurman, zenden om met de Assistent-Secretaris-Generaal te bespreken, dat Nederland overweegt een beroep op de Veiligheidsraad te doen.

De *Minister-President* stelt vervolgens aan de orde, welke maatregelen ten aanzien van het charteren van schepen zullen worden genomen. Spreker meent, dat in eerste plaats Nederlandse schepen moeten worden aangetrokken en dat deze, als er moeilijkheden ontstaan, dan onder het Internationale Rode Kruis zullen moeten worden gebracht. Minister *Mansholt* meent, dat schepen gevorderd kunnen worden en bijv. de Sibajak naar Singapore kan worden gezonden.

Minister *Witte* is van oordeel, dat ook ander schepen dan Nederlandse gecharterd moeten worden. Men zal dan kunnen zeggen, dat zoveel mogelijk met Nederlandse schepen gewerkt moet worden en anders met buitenlandse.

Minister *Klompé* heeft in een telegram gezien, dat Australië bereid is op vrij grote schaal Nederlanders tijdelijk op te nemen. Singapore zou er 5000 kunnen herbergen en daarnaast meer in geval van een noodsituatie. Spreekster acht het echter beter als de Nederlanders regelmatig naar Nederland overgebracht kunnen worden.

Minister *Zijlstra* acht het ook mogelijk bij een noodevacuatie, dat buitenlandse schepen een pendeldienst Djakarta-Singapore onderhouden en een grote vloot Nederlandse schepen de mensen verder naar Nederland vervoert.

Minister *Luns* gelooft, dat deze kwestie door de ambtenaren nader uitgewerkt kan worden, waarbij als mening van de Ministerraad kan worden gezegd, dat zoveel mogelijk van Nederlandse schepen gebruik moet worden gemaakt en dat deze eventueel onder de vlag van het internationale rode Kruis zouden moeten varen. Minister *Samkalden* meent, dat ook enkele

buitenlandse schepen gecharterd zouden kunnen worden. Minister *Luns* wil de voorstellen hierover afwachten.

De *Minister-President* is van oordeel, dat het overbrengen naar Australië als noodevacuatie moet worden gezien. Minister *Suurhoff* merkt op, dat de Australiërs bij de immigratie geen enkel criterium voor toelating hanteren met uitzondering van de huidskleur. Als b.v. 10.000 blanke Nederlanders naar Australië zouden gaan is het mogelijk, dat bijv. de helft ervan als emigrant blijft. Spreker wijst er vervolgens op, dat de Intergouvernementele Commissie voor de Europese Migratie (ICEM) bij het charteren van schepen grote diensten kan bewijzen. Tenslotte acht spreker het nodig, dat voor het overbrengen van de betrokkenen naar Nederland contact moet worden opgenomen met de diensten van de volksgezondheid en de arbeidsbemiddeling. Deze zijn niet in de betrokken Commissies vertegenwoordigd.

Minister *Klompé* stelt de vraag of advies moet worden gegeven, dat de betrokkenen hun bagage beperken. Spreekster meent, dat dit niet moet worden gedaan. De *Minister-President* is van oordeel, dat dit alleen nodig zal zijn als een noodevacuatie plaats vindt.

Minister *Klompé* noemt als volgende vraag of de evacuatiekosten op de betrokkenen al dan niet verhaald zullen moeten worden. Minister *Helders* wijst erop, dat voor elke in Indonesië toegelaten Nederlander de werkgever een verklaring heeft afgegeven, dat hij de terugreis zal betalen. De *Minister-President* meent, dat hierbij formeel het standpunt moet worden ingenomen, dat dezelfde regeling zal gelden zoals het tot nog toe liep.

Minister *Klompé* heeft dezer dagen contracten laten afsluiten voor het beschikbaar hebben van 3000 bedden in contractpensions (à f. 4 per dag). Spreekster had gaarne machtiging om dit aantal nog uit te breiden. (De *Raad* staat dit toe.) Voorts zullen in de komende jaren nog enige duizenden huizen extra beschikbaar moeten worden gesteld voor de huisvesting van deze gerepatrieerden. Wat de voorlichting betreft noemt spreekster enkele commentaren in kranten, welke zij onverstandig vindt. Minister *Luns* antwoordt, dat slechts een beperkt deel van de berichten van de Regering afkomstig zijn en dat niet kan worden voorkomen, dat kranten zelf uitvoerige commentaren leveren.

Minister *Klompé* is voorts van mening, dat van de ultra-kortegolfzender, die naar Indonesië uitzendt, gebruik gemaakt moet worden om verstandige en rustige berichten door te geven. De *Minister-President* zal vragen wat men met betrekking tot de nieuwsvoorziening van de Nederlanders in Indonesië via deze zender doet, nu er geen Nederlandse kranten meer verschijnen.

Minister *Witte* antwoordt op de opmerking van Minister *Klompé*, dat het moeilijk zal zijn de betrokkenen in de naaste toekomst in huizen te vestigen, vooral omdat de particuliere bouw volgend jaar in verband met de financieringsmoeilijkheden verstek zal laten gaan.

Minister *Mansholt* stelt de vraag of niet iemand moet worden aangewezen, die verantwoordelijk is voor de evacuatie. De *Minister-President* merkt op, dat er drie organen zijn, n.l. voor het weghelpen in Indonesië (Buitenlandse Zaken), voor het vervoer overzee (Verkeer en Waterstaat) en voor het opvangen in ons land (Maatschappelijk Werk). Spreker meent, dat in die organisatie geen verandering moet worden gebracht.

Minister *Samkalden* komt vervolgens op het vraagstuk van degenen, die na de soevereiniteitsoverdracht voor het Indonesische staatsburgerschap hebben geopteerd (*warga negara's*) en die daarna weer naturalisatie tot Nederlander hebben verzocht. Minister *Luns* is van oordeel, dat men deze niet bij de groep Nederlanders moet betrekken. De *Minister-President* merkt op, dat het hier mensen betreft tegen wie de Indonesische Regering niet optreedt, zoals tegen de Nederlanders; men zal dan op dit ogenblik geen extra-maatregelen voor hen moeten nemen. Minister *Samkalden* wijst erop, dat een aantal van deze mensen het Indonesische staatsburgerschap na de soevereiniteit hebben aangevraagd om in hun bedrijf werkzaam te kunnen blijven, maar die daarna een verzoek om naturalisatie tot Nederlander hebben ingediend. Het regeringsbeleid te dezen aanzien is geweest, dat dergelijke naturalisatieverzoeken zijn afgewezen; wel konden dezen toelating tot Nederland verkrijgen. Bekend is wie dergelijke verzoeken hebben ingediend. Het gaat

hierbij om 1000 à 2000 mensen. De *Minister-President* is van oordeel, dat deze niet in de groep Nederlanders moeten worden opgenomen, maar dat zij omdat Indonesië geen maatregelen tegen hen heeft getroffen, eventueel achteraan kunnen komen. Minister *Samkalden* acht het wenselijk hierover een beslissing te nemen. In 1950 hebben 9000 gezinshoofden het Indonesische staatsburgerschap gekozen. Een klein deel hunner had een groter affiniteit met Nederland. De Regering besloot reeds hen tot Nederland toe te laten. Zij komen ook in aanmerking voor een reisvoorschot en worden verder als Nederlander behandeld. Spreker meent dan, dat men hen niet uit het evacuatieschema moet laten. Minister *Luns* wijst erop, dat het hier Indonesiërs betreft, tegen wie niet dezelfde maatregelen als tegen Nederlanders worden genomen. Minister *Zijlstra* stelt voor dit punt nader aan de hand van een notitie te bespreken. De *Raad* besluit aldus.

De *Raad* bespreekt vervolgens het concept voor de regeringsverklaring, waarvan de tekst na het aanbrenge van enige redactiewijzigingen wordt aanvaard.

Minister *Klompé* deelt mede, dat verschillende instanties overwegen inzamelingsacties ten behoeve van de Nederlanders in Indonesië te houden. De *Minister-President* meent, dat men moet vragen terzake even rustig te blijven om gelegenheid te geven deze kwestie te bekijken.

Minister *Luns* merkt op, dat terwijl in Indonesië alle betalingen naar Nederland geblokkeerd zijn de banken in Nederland weigeren Indonesische saldi te bevrozen. Minister *Helders* meent, dat men ten aanzien van deze kwestie bij het bedrijfsleven moet zijn. Minister *Zijlstra* wijst erop, dat de Commissie-Blom een subcommissie voor financiële zaken heeft, die deze kanten van de kwestie behandelt.

- - -